

Suživot unutarnjeg i vanjskog prostora

Željka Požgaj, mag.paed.
Dječji vrtić 'Medveščak', Zagreb

Sve veći broj istraživanja pokazuje kako su djeca danas uskraćena za zadovoljstvo slobodne igre u prirodi koja je prije nešto više od desetak godina bila dječja svakodnevica. Treba li vrtić biti inicijator povratka slobodne igre na otvorenom?

Igre u parku, vrtu ili šumi gotovo kao da su zaboravljene

Suživot s prirodom kao da se gubi iz vida. Sve se više djece igra u kući, samo ili za kompjuterom i sl. Igre u parku, vrtu ili šumi gotovo kao da su zaboravljene. Zapitajmo se koliko često možemo susresti i vidjeti djecu kako se penju po drveću, pikulaju u parku, skrivaju u grmlju, grade kućice i sl. Što se dogodilo sa slobodom igre na otvorenom? Može li vrtić ponuditi bar dio te draži slobode u igri na dvorištu? U našem su vrtiću vanjski prostori

koje zovemo 'dvorišta' prava blagodat za djecu po svom položaju, veličini i osnovnoj opremi. Naša dvorišta pružaju djeci mnogo više od mogućnosti 'istrčavanja'.

Suvremeni pristupi odgoju i obrazovanju koje započinje u predškolskoj dobi djeteta posebnu pozornost posvećuju temama održivog razvoja i cjelovitom sagledavanju i razumijevanju zakonitosti međuovisnosti čovjeka i prirode. Samo znanje nije dovoljno za

promjene ponašanja i odnosa, u ovom slučaju odnosa prema prirodi i neposrednom okruženju, pa se naglašava utjecaj osobnog iskustva i doživljaja na učinkovitije promjene stavova prema okolišu i prirodi uopće. Teži se formiranju određenih 'modela ponašanja' već u najranijoj dobi djeteta koje će pridonositi unapređivanju kvalitete života pojedinaca i svih ostalih. Zato je ekološki odgoj važna komponenta odgojno-obrazovnog procesa u vrtiću. U našem vrtiću provodimo holistički pristup i integrirani kurikulum pa i u igri djeteta na otvorenom vodimo računa o zadovoljavanju kako djetetovih primarnih potreba za kretanjem tako i uvažavanje djetetovog prava na igru na otvorenom. Kroz pokret dijete usvaja osjetilne informacije iz okoline i vlastitog tijela te ih u mozgu organizira i integrira kako bi ih kasnije moglo koristiti pri oblikovanju percepcije, ponašanja i učenja. Slobodnom igrom u vrtiću, na otvorenom, na dvorištu, od najranije dobi omogućujemo i potičemo različite oblike kretanja kroz interakciju s drugom djecom, u stvaranju spontanijih i prirodnijih socijalnih formacija potičući tako i ostale razvojne sposobnosti djece i učenje na najprirodniji način. Za vrijeme boravka djece na zraku vodimo računa o stvaranju boljih mogućnosti za razvoj prirodnih oblika kretanja, usavršavanje koordinacije, orijentacije, kooperacije, osjetilnih iskustava, boljih perceptivnih doživljaja, mašte i čuđenja. Pri tome

istražujemo i stvaramo

Razvijali smo suživot unutarnjeg i vanjskog prostora u doticaju s prirodnim izvorima

se rukovodimo sljedećim općim ciljevima: učenje je prirodna aktivnost koja donosi radost i traje cijeli život; teškoće ili blokade u učenju nisu ništa drugo do nemogućnost nošenja sa stresom i neizvjesnošću novih zadataka; svi smo mi na neki način blokirani jer nismo naučili kako se kretati.

Prije nekoliko godina započeli smo dugoročni ekološki projekt na temu 'Otpad nije smeće', koristeći unutarnji i vanjski prostor za poticanje djetetovog iskustvenog učenja. Sljedeće smo godine nastavili s proučavanjem prirodnih izvora energije za održiv razvoj i 'povratak prirodi'. Razvijali smo suživot unutarnjeg i vanjskog prostora u doticaju s prirodnim izvorima kao što su zemlja, zrak, voda, biljke, životinje. Nastavili smo razvijati mogućnosti za stvaranje potpunijih iskustava doživljavanja učinkovitosti energije kao što su vjetar i sunce, pa i dalje prema obnovljivim izvorima kao što su u dvorište smješteni dječji 'pogoni za proizvodnju' struje, papira i sl. Ostvarenim donacijama ZGOS-a i gradskih četvrti uspjeli smo ciljano, prema zahtjevima

projekta, osiguravati uvjete za njihovu realizaciju i urediti dvorišta s osmišljenim zonama aktivnosti.

Što su zone aktivnosti na dvorištu?

Vanjski prostor igrališta podijelili smo na prostorne cjeline (interesne zone) koje zovemo *zone aktivnosti*. Djeca mogu slobodno birati zone u kojima se žele igrati, čime im omogućujemo prirodnije grupiranje i po dobi i po interesu, a odgajatelji 'pokrivaju' one zone aktivnosti za koje imaju izražene osobne interese i sposobnosti. Tako i djeca i odgajatelji zadovoljavaju svoje pravo na slobodan izbor. Ponuđene zone su:

- *Zone za dramtizaciju i glazbeno-ritmičke aktivnosti*: kazališta (igre uloga, lutke, sjene i sl.), pozornice, tepisi, stolci za publiku, PNM glazbeni instrumenti.
- *Zone za likovni*: izrada lutaka (za naše kazalište), papir, boje, škare, krede... u likovnom centru postavljamo otvorene police, stolove i stolce.
- *Zone za igre s vodom*: aqua, bazeni

s vodom (na podu, na stolu, sobni bazeni), prskalice, suncobrani, plaže s pripadajućim rekvizitima.

- *Zone s pijeskom*: pješčanici (vanjski i sobni na terasama).
- *Zone za vrtlarstvo*: cvijetnjak, povrtnjak, mirisni vrt (razno začinsko bilje), briga djece za biljke u unutrašnjem i vanjskom prostoru: zalijevanje, održavanje gredica – čupanje suhog cvijeća, sadnja dodatnog bilja, kopanje... travnjaci – zalijevanje, dopunjavanje, umjetna trava.
- *Prometna zona i 'grad'*: prometni poligon, bicikli, romobili, automobili, prometni znakovi i signalizacije, kućice, šatori, razne makete.
- *Sportske zone*: igre s loptom, preskakivanje, penjanje, provlačenje, ljuljanje.
- *Zone za odmaranje*: dekece, slikovnice, čitanje, pisanje... sjenice, razgovori, izležavanje.
- *Zone druženja*: društvene igre za stolom, građenje, kocke... ljuljačke, igre školice, 'gumi-gumi' i sl... pokesi, matematičke igre, briga za kućne ljubimce.

Djeca na dvorištu funkcioniraju u malim mješovitim skupinama slijedeći svoje potrebe i interese

Djeca na dvorištu funkcioniraju u malim mješovitim skupinama slijedeći svoje potrebe i interese, što pridonosi jačanju njihove socijalne kompetencije, a odgajatelj je intrinzično motiviraniji pa može dublje 'uranjati' u aktivnosti djece učeći zajedno s njima. U zonama aktivnosti dolazi do ostvarenja ideje relacijskog učenja u kojem su djeca, odgajatelji, sadržaji i pedagoški milje međusobno isprepleteni i usko povezani. Sadržaj u relacijskom učenju zapravo je širi problem kojeg djeca i odgajatelji zajednički istražuju, a zone aktivnosti se pojavljuju kao novi kontekst, kojim se učenje potiče, usmjerava i razvija. Odgajatelju se pruža mogućnost kvalitetnije podrške učenju djeteta, jer je njegova pozornost oslobođena potrebe kontrole nad cijelim dvorištem i usmjerena je na zonu u kojoj se nalazi. Može se usmjeriti na prepoznavanje i uvažavanje dječje perspektive, lakše može shvatiti što i kako dijete misli, kako stvara zaključke i kako planira daljnje radnje. Može lakše shvatiti i proniknuti u percepciju očima djeteta, što otvara

nove prostore u relacijskom polju učenja u kojem i on sam postaje dio tog procesa učenja.

Drukčija dimenzija igre

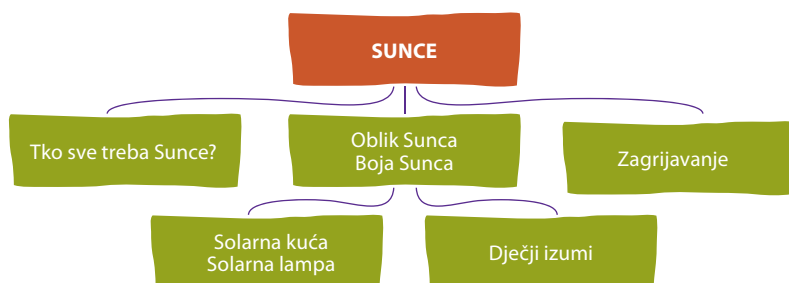
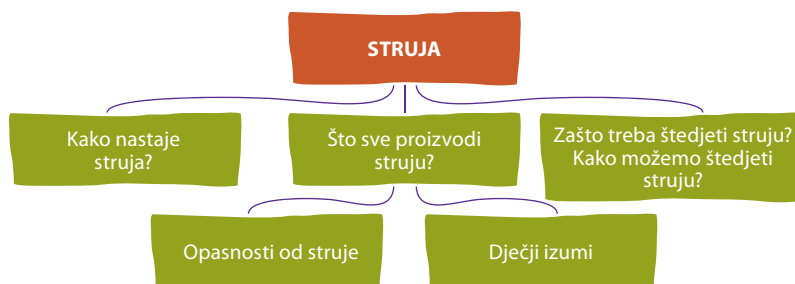
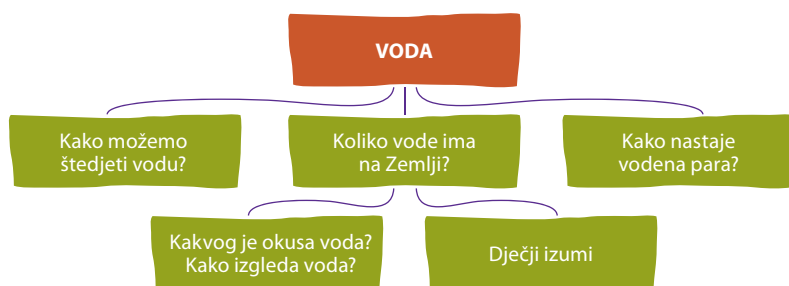
Primjena integriranog kurikuluma potiče odgajatelje na projektno planiranje i provođenje projekata u radu s djecom. Rad djece na projektima jedan je od oblika prirodnog integriranog učenja koje neizravno i diskretno potiče odgajatelj rukovođen interesima djece. Sklop istraživačkih aktivnosti potaknut projektima pokazuje koliko i kako odgajatelj razumije slijed učenja djeteta. Djeca sa svojom prirođenom željom za istraživanjem okoline, u proaktivnoj komunikaciji s drugom djecom i odgajateljima, 'zarađuju' svoja znanja, provjeravaju ih, revidiraju i dograđuju. Da bi odgajatelj mogao kvalitetno podržati učenje djece, treba znati uroniti u unutarnji svijet djeteta, shvatiti njegove strategije, 'gaziti' njegovim cipelama – tj. promatrati i razumjeti strategije kojima se djeca koriste u procesu istraživanja i učenja. Projekti imaju bolji učinak ako

se djeci omogućuje istraživanje određene teme i u vanjskom okruženju. Oni u vanjskom prostoru 'oživljavaju', počinju predstavljati suživot unutar-njeg i vanjskog, omogućuju djetetu drukčiju dimenziju igre, nove načine istraživanja. Igra postaje oblik primijenjenog iskustva koje dijete može na slobodniji način provjeriti, ispitati ispravnost funkcioniranja svojih rukotvorina, konstrukcija, instalacija... promatrati događanja 'u svemiru', na drveću, družiti se s pticama, biljkama i kukcima, istraživati snagu vode i vodenica. Tijekom prošlih godina s djecom smo provodili i razvijali sljedeće projekte: papir, drvo, ptice, voda, biljke, sunce, vjetar, struja, ostvarujući kontinuitet aktivnosti tijekom cijelog dana u svim skupinama, od jasljičke do najstarije skupine i u unutarnjim i vanjskim prostorima vrtića.

Projekt: VODA

Promatrali smo isparavanje vode... kako voda kruži... pa smo to i napisali na plakat. Naučili smo i o kretanju vode... a onda

istražujemo i stvaramo

izradili i nacrt vodovoda. Shvatili smo važnost vode za ljude.

Projekt: STRUJA

Izumi djece – instalacije na dvorištu uz pomoć roditelja

Kako djeca razmišljaju?

Struja je u utičnici... Struja je na krovu kuće... Struja je u kablovima putuje kablom ispod zemlje, a može i putem stupova i žice... Struja nastaje kad neka velika rijeka ima puno vode, ljudi naprave branu i onda neki veliki strojevi pretvaraju vodu u struju... Postoje i velike vjetrenjače i kad puše jak vjetar, pokreće vjetrenjače i vrte se sve brže i tako nast-

je struja... Sa strujom smije raditi električar, a odrasli uključuju strojeve i aparate u kući... Struju štedimo da po danu gasimo svjetlo... Nekad se veš prao na ruke jer nije bilo perilice.

Kao da je struja

NIKOLA – *Imam ideju: spojiti ćemo valjke koji se okreću i ubrzavaju vodu da bude više vode u velikim strojevima pa će biti više struje.*

O: *Dečki, kako ćemo riješiti problem? Stupovi nam stalno padaju.*

D: *Sad ćemo ih držati, a kad spojimo kabele, više neće padati. Sve treba biti dobro složeno s branom, jer struja ne može prijeći zrakom.*

Dječak objašnjava da stup mora biti spojen da struja ne iscuri van.

U dvorištu... postavljajući dječjih izuma i 'električnih' instalacija uz pomoć roditelja.

Mi vjerujemo da je sve što dijete razvije, usvoji i nauči u predškolskoj dobi temelj za razvoj njegove osobnosti, da su roditelji primarni odgajatelji svoje djece i da su zato pozvani da djeluju kao partneri u odgoju i obrazovanju svoga djeteta u vrtiću. Suradnja vrtića i roditelja podrazumijeva aktivno zajedničko sudjelovanje, u kojem odgajatelji potiču i podupiru aktivnosti roditelja, njegovo uključivanje u odgojno-obrazovni proces stvarajući s roditeljima partnerstvo. Tako se uspostavlja specifična suradnja koja ima veliku dobit za dijete. Dok promjene u vrtiću pridonose promjenama u neposrednom okruženju u kojem djeca, roditelji i zaposlenici vrtića žive i djeluju. Dijete živi danas da bi djelovalo sutra.

Vladavina dječje ideje i inicijative u dvorištu

Projekt: SUNCE

Ideje djece – pitanja i komentari: Što je solarna kuća i zašto treba struju? *Ima zidove i struju... Ima cijevi i solarne ploče. Kad sunce sija, zagrije ploče i cijevi. I to se pretvori u struju... Imamo bušilicu na struju i klima je na struju... Kompjuter i mikser. I za radio treba struja... Bojler grije vodu i postane topli, a i sunce grije vodu i onda bude topli... I lampa nam svijetli i njoj treba struja, a solarnoj treba sunce.*

Naša solarna kuća – prvo nacrt pa onda izrada... treba je i obojiti...

Napisali smo za što nam je potrebno sunce... istraživali sjene poštujući i podržavajući inicijativu djeteta. Odgajatelj prati spontana događanja i kreativna ponašanja djece te sukonstruira aktivnosti i izgrađuje promjenne 'u hodu'. Boravak na zraku postaje novi kontekst izgradnje kurikulumu, dobiva nova značenja i sagledava se u novoj, kompleksnijoj i uzajamnijoj povezanosti stvarajući suživot unutar njegov i vanjskog prostora.

Tako organizacija zona aktivnosti na dvorištu postaje fluidna – postavlja se, mijenja i razvija upravo promatranjem i razumijevanjem onoga što čine i kako čine djeca. Učenje postaje proces koji odgajatelj podupire i ono postaje otvoren sustav zajedničkog sukonstruiranja znanja i dinamična mreža različitih varijabli konteksta. Promatrajući i tumačeći aktivnosti djece, provocirajući situacije, stvarajući dijalog s djecom, slušajući ih i raspravljajući s njima, odgajatelj postaje aktivan sudi-

nik u dječjim akcijama i raspravama, te razvija otvoren sustav komunikacije i interakcija, a boravak na otvorenom postaje novi kontekst gradnje kurikuluma. Refleksivni praktičar svjestan je etnografske dimenzije ovakvog istraživanja jer ono omogućuje prikupljanje podataka u kontekstu u kojem se aktivnost odvija, a promatranjem tih aktivnosti onako kako ih vide i tumače sama djeca. Odgajatelji tako bolje mogu razumijevati odgojno-obrazovne potrebe, iskustva, stavove i cilje-

Boravak na otvorenom postaje novi kontekst gradnje kurikuluma

ve. Takve informacije nam omogućuju da konstruiramo korisniji i vrijedniji program, te u konačnici poboljšamo odgojno-obrazovni rad.

I na kraju... kraja nema, projekt se nastavlja dalje, u dvorištu. Djeca zajedno s odgajateljima iznose sve svoje radove i planove u dvorište, nastavljaju s istraživanjima i otkrivaju kako pomoći očuvanju našeg planeta, kako očuvati izvore energije. Ove godine se pitamo kako osigurati prirodna staništa za što veći broj ptica, kukaca... u našem dvorištu. Na temelju ovog rada Dječji vrtić Medveščak postao je partner projekta Multilateralnog školskog partnerstva u okviru Programa za cjeloživotno učenje – Comenius pod nazivom 'Improving pedagogical continuity between indoor and outdoor spaces in preschools'. Želja nam je kroz projekt nastaviti izgrađivati kontekst i suživot unutarnjeg i vanjskog prostora te jačati vlastite osobne i profesionalne kompetencije na dobrobit djece našeg vrtića. Nositelj navedenog projekta je Förskolor Ryd, Linköpings kommun iz Švedske, a uz naš, vrtići partneri su još i Scuola comunale dell'Infanzia le Betulle, Comune di Cavriago iz Italije, Šiaulių r. Kuršėnų lopšelis-darželis 'Buratinas', Kursenai iz Litve i Nene Hatun Anaokulu, Sivas iz Turske.

Literatura:

1. Armstrong, T. (2008.): *Najbolje škole, Kako istraživanje razvoja čovjeka može usmjeravati pedagošku praksu*, Zagreb, Educa
2. Diamond, M. i Hopson, J. (2006.): *Čarobno drveće uma*, Ostvarenje, Lekenik
3. Elfstrom, I. i Franzen, B.H. (2009.): *Područja znanosti u susretu s dječjim pitanjima*, časopis Djeca u Europi, Pučko otvoreno učilište Korak po korak, godina 1., br.1, str.11-12
4. Gardner, H. (2004.): *Disciplinirani um*, Educa, Zagreb
5. Halmi, A. (2005.): *Strategije kvalitativnih istraživanja u primijenjenim društvenim znanostima*, Naklada Slap, Jastrebarsko
6. Korthagen, F.A. (1999.): *Linking Reflection and Technical Competence*, European Journal of Teacher Education, Vol.22; No. 2/3, pp 191-207
7. Mijak, A. (2009.): *Življenje djece u vrtiću*, SM naklada, Zagreb
8. Slunjski, E. (2001.): *Integrirani predškolski kurikulum*, Mali profesor; Zagreb
9. Slunjski, E. (2008.): *Dječji vrtić – zajednica koja uči*, Spectar Media, Zagreb
10. Sočo, P.B. (2009.): *Mijenjanje konteksta i odgojne prakse*, Mali Profesor, Zagreb

istražujemo i stvaramo